
Közösségi média és auto-agresszió – interdiszciplináris kitekintés

Csemáné Váradi Erika*

A közösségi média szerepe a mindennapokban mint kommunikációs platform és mint információforrás kiemelkedő. Számos pozitív hatása mellett azonban több olyan jellemzővel is bír, melynek következményei a használói közösségre károsak. Ezek egy részére a jog is reagál, bár a különböző jogterületek más-más normasértéseket szabályoznak. A tanulmány elsősorban az autoagresszív magatartásokra fókuszál, melyek súlyosságuknál fogva kiemelkedő veszélyességűek. A kutatás kriminológiai és pszichológiai aspektusból, leíró, összehasonlító, esetelemző módszerrel arra keresi a választ, hogy ezek milyen formái (beleértve a kiber-öngyilkosságot is) találhatóak meg az online platformokon, s ennek milyen hatásai lehetnek a fiatal korosztályra.

Kulcsszavak: közösségi média, IKT, erőszak, önsértő viselkedés, auto-agresszió, kiber-öngyilkosság

Social media and autoaggression – interdisciplinary perspective

The role of social media in everyday life as a communication platform and as a source of information is outstanding. However, in addition to its many positive effects, it has several characteristics that could have detrimental consequences for the user community. The law also responds to some of these, although different legal areas govern different violations. The study focuses primarily on the auto-aggressive behaviors which have outstanding danger because of their seriousness. With descriptive, comparative, case analysis method the research seeks mainly from a criminological and psychological point of view to answer the question of the forms (including cyber suicide) could be found on online platforms and of their possible effects on youth age group.

Keywords: social media, ICT, violence, selfharming behavior, autoaggression, cyber-suicide

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.5.1459>

*„Ilyen az ember, ...
kettős arca van: nem
tud szeretni, csak ha
önmagát szereti.”
Albert Camus¹*

* Elnök, Alternatív Konfliktuskezelési és Vitarendezési Interdiszciplináris Kutatóközpont. Egyetemi docens, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntetőjogi és Kriminológiai Intézeti Tanszék.

¹ Camus, Albert: *Közöny. A bukás*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1972, 118.o.

1. Bevezető gondolatok

2016. december 30.-án, egy késődélutáni időpontban a 12 éves Katelyn Nicole Davies² Cedartown-i (Georgia, USA) lakókocsiparkban található otthona udvarán öngyilkosságot követett el. Ennek előkészületeit és végrehajtását is élőben közvetítette saját közösségi oldalán ('Live.me'). Mielőtt önakasztással vetett volna véget életének, a kamera felé fordulva zokogva bocsánatot kért a neki fontos személyektől: "*Sajnálom, hogy nem vagyok elég szép .. Sajnálom, hogy nem vagyok elég erős... Bocsánat mindenért. Igazán, őszintén sajnálom. De nem tudom ezt (tovább) csinálni.*"³ A 42 perces közvetítés még azután is zajlott, hogy a kislány teste már megszűnt mozogni, s a sötétedő kertben az utolsó hang az őt keresőké.

Az eset óriási visszhangot váltott ki az országban. Mint kiderült, Katelyn „ITZ Dolly” néven aktívan jelen volt az interneten, ahol többször próbált segítséget is kérni - eredménytelenül. Bejegyzéseiből, vlogjaiból utólag jól rekonstruálható a mélyszegénység, az iskolai zaklatás és az a szétesett, elhanyagoló, bántalmazó családi környezet, amelyben élt. Egyik videójában elmeséli, hogy nevelőapja hogyan bízta öngyilkosságra: "*Azt mondta, hogy fel kellene kötni magam, mert értéktelen vagyok.*" Sírva beszélt anyja testi bántalmazásáról, édesapja teljesen elhanyagoló viselkedéséről, nevelőapja fizikai, érzelmi és szexuális abúzusairól. Soraiból, mondataiból kirajzolódik az út, amely elvitte az utolsó bejelentkezéséig: lelki mélypontok, depresszív tünetek, korábbi öngyilkossági kísérletek (pl.: gyógyszer-túladagolás), néhány nappal a halála előtt pedig önkárosító magatartások. A csuklóján és a combján ejtett vágások jól látszódnak a videófelvételeken. Legutoljára december 27.-én írt erről: "*Ez fáj. Mindenhol fáj. Szívem, lelkem, érzéseim, testem...*"⁴ Ebből a bejelentkezéséből derül ki az is, hogy közeli családtagja szexuálisan zaklatta őt.

Az a mód, ahogy Katelyn véget vetett életének, nem előzmények nélküli. 2008. november 19.-én, a közösségi médiák történetében elsőként a Broward County College (Florida, USA) 19 éves hallgatója, Abraham Biggs közvetítette élőben (Justin.tv), amint benzodiazepinekből és opiátokból álló gyógyszerekkel öngyilkosságot követett el⁵. A fiatal előtörténete itt is nagyon hasonló: szomorúság, depresszió, öngyilkossági gondolatok, majd kísérletek. És segélykiáltások sokasága a közösségi oldalakon: "*Utálok magam és utálok élni.*" "*Mindenkit cserbenhagytam, és úgy érzem, soha nem fogok megváltozni vagy fejlődni.*" "*Szerelmes vagyok egy lányba, és tudom, hogy nem vagyok elég jó neki. Elhiszem, hogy az életem*

² Mortimer, Caroline: Girl kills herself in live online video and police cannot stop footage being viewed by millions, *Independent*, 12 January 2017. Online: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/katelyn-nicole-davis-12-year-old-kill-herself-suicide-livestream-video-live-viral-cedartown-georgia-police-app-social-media-facebook-youtube-a7523666.html>

³ Live Video Of 12-Year-Old Girl's Suicide Goes Viral, *World Agence France-Presse*, January 13, 2017 Online: <https://www.ndtv.com/world-news/live-video-of-12-year-old-girls-suicide-goes-viral-1648345>

⁴ Sokmensuer, Harriet: 12-Year-Old Girl Live-Streams Her Suicide After Alleging Sexual Abuse, *yahoo magazin*, januar 13, 2017. Online: <https://www.yahoo.com/lifestyle/12-old-girl-live-streams-164111696.html>

⁵ Friedman, Emily: Florida Teen Live-Streams His Suicide Online, *abc news*, 21 November 2008. Online: <https://abcnews.go.com/Technology/MindMoodNews/story?id=6306126&page=1>

értelmetlen volt. Folyamatosan próbálkozom, és folyamatosan kudarcot vallok. Sokszor gondolkodtam és kíséreltem meg öngyilkosságot a múltban."

A válaszreakciók pedig mindkét esetben nagyon hasonlóak voltak. A nézők többsége szórakoztatónak találta a látottakat, 'OMG' és 'LOL'⁶ bejegyzéseket küldve. Sőt, bíztatták a fiatalokat az elkövetésre. Mások gyávnának nevezték (Biggs szuicid gondolatainak megosztását is számos „hahaha”, illetve „gyere és csináld, köcsög”-típusú bejegyzés kísérte). Volt, aki „azonnali darwinizmusnak”⁷ minősítette tettét, melyért pozitív visszajelzéseket kapott. Biggs esetében sokan kétségbe vonták a halál bekövetkeztét is. Hosszasan vitatkoztak arról, hogy mozdulatlan testének látványa állókép-e vagy videó? Esetében az összességében tizenkét órás(!) bejelentkezésnek az vetett véget, hogy a rendőrök – miután az IP-cím alapján sikerült azonosítani a helyszínt - rátörték az ajtót, de már csak a halál beálltát tudták megállapítani. Ehhez azonban az kellett, hogy egy 7 éves(!) kisfiú, aki Indiából nézte az élő közvetítést, édesapját kérje, hogy a rendőrséget értesítve⁸ küldjön segítséget.

2. A közösségi média

A közösségi média (social media, social network) lényege szerint⁹ *„a felhasználók által létrehozott tartalom olyan széles körben hozzáférhető technológiák segítségével, amelyek megkönnyítik a kommunikációt, befolyásolják a csoporttagokkal és a szélesebb közönséggel folytatott interakciót, tipikusan az interneten, vagy a mobil kommunikációs hálózaton keresztül”*. Több típusa ismert, melyek számos szempont alapján csoportosíthatók. Így létezik például

- közösségi hálózat (pl.: Facebook), médiahálózat (pl.: YouTube), kibeszélő hálózat (pl.: Reddit) és véleményhálózat (pl.: TripAdvisor), illetve
- blogok, közösségi oldalak (pl.: FB), mikroblogok (kettő között, pl.: Twitter), kollaboratív projektek (pl.: Wikipedia), tartalmegosztók (pl.: videómegosztó, mint a YouTube), képmegosztók (pl.: Flickr), közösségi híreket tartalmazó weboldalak, virtuális világok.

A különböző felületek felhasználói köre, illetve azok fogyasztási szokásai eltérőek lehetnek. A fiatalok elsősorban olyan oldalakat keresnek, melyeken ők vannak többségben, de más platformok esetén is törekednek arra, hogy elkülönült

⁶ „Oh My God” – Úristen!; elsősorban a meglepődést fejezik ki vele; „Laugh Out Loud” – hangosan felnevetni

⁷ A megjegyzést az online szlengben több értelemben is használják. Jelentheti azt, ha valaki nagyon buta, értelmetlen, de veszélyes dolgot csinál (pl.: sérüléssel járó mutatvány) és ebben elbukik (megsérül vagy meghal). Más értelemben pedig arra utalnak vele, hogy a gyenge elpusztul, és az erős marad életben.

⁸ Az értesítés az oldal moderátorához érkezett. Más tudósítások szerint egyébként ő találta meg Biggs tartózkodási helyét és ő értesítette a rendőrséget. Madkour, Rasha: Man's suicide involves drugs — and a webcam, *The Seattle Times*, November 22, 2008, Online: <https://www.seattletimes.com/nation-world/mans-suicide-involves-drugs-8212-and-a-webcam/>

⁹ Nagy Tamás: *Vélemény 2.0 – Közösségi média könyv*, 2010, 19.o. Online: <http://mek.oszk.hu/10300/10353/10353.pdf>

közösségként jelenjenek meg¹⁰. A hazai 18 év alatti korosztály¹¹ teszi ki a 3,4%-t a FB, 6%-t az Insta és 76%-t a TikTok felhasználói körének¹². A fiatalok közösségi média fogyasztási szokásai alapján 2021-ben a sorrend a következő volt: Messenger, Instagram, TikTok, YouTube, Facebook, Snapchat¹³. Noha a korosztály tagjai eltérő jellemzőkkel írhatók le – 23%-uk a 'digitálisan tudatosak', 17%-uk az 'offline élménykeresők', 33%-uk az 'online harcosok' és 25%-uk a 'digitális exhibicionisták' közé sorolható -, közös bennük, hogy a közösségi média vélemény-formálóinak (és az így kapott mintának) a szerepe kiemelkedő döntéseik meghozatalakor. Az IKT jelentőségét az is mutatja, hogy 74%-ukra igaz: vannak olyan dolgok, amelyekről szívesebben írnak a neten, mint beszélnek róla.

3. Autoagresszív magatartások: az önsértéstől az öngyilkosságig

A közösségi média biztosította nyilvánosság az agresszív magatartások egy speciális csoportjának, az önkárosító, önpusztító magatartásoknak is teret biztosít. Noha a jelenség nem életkor-függő, az információs és kommunikációs technológia léte a fiatalok körében ezen cselekvősegek kapcsán is fokozott szerephez jut. Ennek oka részben a fiatalok online térhez való erősebb használói kötődése, részben pszichés sajátosságai – azaz a kortárs csoport véleményének életkorból adódó fokozott jelentősége, ugyanakkor érzelmi kiszolgáltatottságuk, sebezhetőségük¹⁴ nagyobb mértéke.

Az *agresszió*¹⁵ egy személy törekvése arra, hogy a másoknak szándékosan (fizikai, lelki, anyagi) kárt vagy fájdalmat okozzon. Az elméletek egy része szerint egy genetikailag belénk-kódolt, biológiailag determinált magatartásforma, míg mások tanult viselkedésként¹⁶ határozzák meg.

Az agresszió lehet *proszociális* vagy *antiszociális*. Előbbi esetben az agresszív viselkedést tanúsító személy a közösség érdekében jár el, míg utóbbinál egyéni érdekei által motiváltan szegi meg a társadalmi törvényeket (pl.: bűnöző erőszakos elfogása vs. bűnelkövetés). Különbséget kell tenni az *instrumentális* és az *öncélú*

¹⁰ Magyar közösségi média körkép, *ResearchCenter* (Driven.By.Data), 2020.03.28. Online: <https://www.researchcenter.hu/cikkek/magyar-kozsosegi-media-korkep/>

¹¹ Mivel a közösségi oldalak többsége – az USA szabályozásához igazodva – 13. életév betöltése után engedi saját fiók létrehozását, így a források ezt az adatot tartalmazzák; kivételt a TikTok jelent, ahol a felhasználók 76%-a 11-18 év közötti.

¹² Közösségi média körkép: itt vannak a legfrissebb adatok a posztoláshoz, *yellowbird*, 2021.04.28. Online: <https://yellowbird.hu/kozsosegi-media-korkep-ezek-a-legfrissebb-adatok-a-posztolashoz/#>

¹³ Bernschütz Mária: Magyar Tinik a Neten 2021, *Be Social*, 2021.05.20. Online: <https://besocial.hu/magyar-tinik-a-neten-2021/>

¹⁴ Erre is figyelemmel az áldozatvédelem is – például Ausztriában – különös figyelmet fordít a privát szférát sértő magatartásokkal szembeni (beleértve az online világot és a pszichológiai erőszak területét is) eredményesebb fellépésre. Csemáné Várad Erika – De Negri Laura: Az áldozatvédelem új irányai Ausztriában. Az új osztrák erőszak-ellenes törvénycsomag tanulságai, *Miskolci Jogi Szemle*, 15 (2020) 1., 227.o.

¹⁵ Hárdi István: Az agresszió világa, az agresszió fogalma, jelenségtana, elméletei, in: *Az agresszió világa* (szerk.: Hárdi István), Medicina Könyvkiadó ZRt, Budapest, 2010. 21-85.o. felhasználásával

¹⁶ Előbbire példa a poligénes öröklés-, utóbbira a szociális tanulásemélet. Budavári-Takács Ildikó: *A tanácsadás szociálpszichológiája*, Szent István Egyetem, Gödöllő, 2011, 23-24., 25., 27-28.o.

agresszió között. Az első forma körében az agresszió alkalmazása a cél elérésének eszköze, míg a második esetkörben ez maga a cél (pl.: az áldozat fizikai bántalmazása táskájának megszerzése érdekében vs. fizikai bántalmazás). Míg az *aktív* agresszió a külvilág számára is könnyen beazonosítható (pl.: partner megütése), addig a *passzív* forma esetén ez már nehezebb (pl.: dacból éhezés). Részben hasonló a helyzet a *fizikai/verbális* agresszió-páros esetén. Nem mindenki számára ismert, de e csoportba tartozik a másik ellen irányuló pletyka csakúgy, mint a káromkodás (függetlenül attól, hogy van-e jelen valaki a helyszínen). Az agressziót kiváltó okok különbözősége alapján ismert az *érzelemvezérelt, pszichotikus, drogindukált* vagy az *organikus* (azaz belszervi, agyi zavar által generált) agresszió. Míg a *reaktív* (impulzív) agressziót valamely frusztráció váltja ki, amely heves érzelmekkel jár, és az agresszív viselkedés célja épp ennek mérséklése, addig a *proaktív* (instrumentális) agressziót az azt tanúsító személy kezdeményezi, így az számára nem keletkeztet negatív érzeteket (sokkal inkább valamely értéktételezett hatás (pl.: felérendeltség) elérésére irányul).

Az agresszió két nagy csoportját jelenti a hetero- illetve az auto-agresszió. Az *auto-agresszió* az agresszív késztetések azon speciális fajtája, amikor az ellenséges érzetek, illetve cselekvések alanya az egyén önmaga. Ezek szintjei és konkrét formái igen különbözőek lehetnek. Utóbbiak közé soroljuk¹⁷ az önkárosító magatartásokat, az élvezeti szerek fogyasztását csakúgy, mint az önmagával szembeni lealacsonyító, önmagát megalázó verbális kommunikációt. De ide tartozik például a prostitúció is vagy az olyan élethelyzetekben maradás, mely (ön)veszélyes következményekkel járhat. Az önkárosító magatartások legsúlyosabb szintje az öngyilkosság, de kiemelkedőek az öngyilkossági kísérletek is.

További csoportosítási szempont lehet a cselekvés tudatossága vagy veszélyeztető jellegének közvetlensége. Míg számos önkárosító magatartás egyértelműen tudatos döntés következménye (pl.: kivitelezésében előre megtervezett öngyilkosság), addig más esetekben (pl.: áldozati helyzetben maradás) e veszély nem realizálódik a fiatalban, sokkal inkább mozgatják a háttérben zajló pszichés folyamatok. Az önmaga ellen fordulás lehet nagyon direkt módon megjelenő (pl.: alkar vagdosása), vagy például olyan helyzet kialakítása (pl.: agresszív szülő provokálása), mely végül családon belüli fizikai erőszak áldozatává váláshoz vezet.

Az *autoagresszív magatartások* megjelenhetnek *pszichés* vagy fizikai szinten. Előbbihez tartozik az ú.n. autista, áldozat- és fanatikus viselkedés, illetve az önmagát érintő negatív kommunikáció, míg utóbbihoz az élvezeti szer-függőségtől az étkezési zavarokon át az öngyilkosságig számos konkrét forma.

Önmagában az autizmus spektrum zavar (ASD) több olyan jellemzővel¹⁸ bír (pl.: a mániákus protokoll végigvitelében való akadályozottság kapcsán jelentkező stressz, a másik fél (áldozat) érzékelésével való azonosulási képtelenség (pl.: Asperger-szindróma mellett), az eltérő valóságban élés miatti kommunikációs zavar, az ingerlékenységi epizódok léte), melyek hatására az érintett könnyen mutat

¹⁷ Skegg, Keren: Self-harm, *Lancet*, 366 (2005) 9495., 1471–1483.o.

¹⁸ Fitzpatrick, Sarah E. - Laura Srivorakiat - Logan K. Wink - Ernest V. Pedapati - Craig A. Erickson: Aggression in autism spectrum disorder: presentation and treatment options, *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 12 (2016) 1525–1538.o.

agresszív reakciókat. De ASD diagnosztizálása nélkül is ide sorolhatók bizonyos betegségek (pl.: a virtuális autizmus¹⁹) vagy egyéb viselkedési formációk. Ekkor a gyermek bezárkózik a saját világába, érdeklődése minden külső történés (akár a biológiai szükségletei) felé jelentősen lecsökken, szociális kötődése nincs vagy problémás, és erős benne a vágy egyes viselkedési minták, sztereotip tevékenységek megismétlésére (pl.: online játék). A pszichológiai hatásmechanizmusú másik nagy típus az áldozatviselkedés. Ekkor a fiatal olyan helyzeteket alakít ki, amelyek saját életére, testi, lelki, mentális állapotára veszélyesek illetve károsító hatásúak lehetnek, vagy ezek bekövetkeztének esélyét növelik. A harmadik csoportot képező fanatikus viselkedés (pl.: rajongók) jellemzője egy adott személy/dogma kritika nélküli elfogadása, az erős készletesség az ahhoz való idomulásra, az eltéréssel szembeni intolerancia, illetve az ezekből eredő belső feszültség, mely autoagresszív viselkedésben törhet a felszínre. Ennek bekövetkeztét – például vallási szekták esetén – a közvetlen külső agresszió tilalma is fokozza.

A *fizikai* formában testet öltő autoagresszív magatartások igen eltérő konkrét megjelenést kaphatnak. A kábítószer (vagy más legális, de kábító hatású szer, mint a ragasztó), alkohol vagy dohány problémás fogyasztása (függőség) vagy a különböző étkezési zavarok, mint például az anorexia vagy bulimia, közvetett módon fejtik ki káros hatásukat, mely meghatározott időintervallum alatti ismétlődést feltételez. Az önsértő cselekmények illetve az öngyilkosság azonban azonnali és közvetlen egészségkárosodást (tipikusan testszövet-megsemmisítést, sebeket) idéz elő. E körbe tartozik a vágás/behúzás/falcolás (késsel, pengével, tűvel, de akár körömmel), az égetés (tipikusan csikkel), vakarás (kényszeresen, a vér kiserkenéséig), metszés (szavak, szimbólumok bőrbre vágása, kaparása), ütés (többnyire fejre érintően, falba), trichotillománia (szőrzet kényszeres kitépkedése, esetek felében lenyelése), dermatillománia (kényszeres bőrtépkedés, korábbi sebek felszakítása). Öngyilkosság esetén bármilyen, a halál előidézésére alkalmas eszköz vagy technika alkalmazására sor kerülhet. Az önsértő magatartások is többfélék lehetnek: sztereotipizáltak (külső környezettől függetlenül, mereven követettek), kényszeresek (azaz ismétlődő, rituális jellegűek), impulzív gyökerűek (a fellépő szorongás megelőzésére, kezelésére) vagy pszichopatológias eredetűek (pl.: öncsonkítás ('Van Gogh-szindróma'²⁰)).

4. Az autoagresszív magatartások pszichés háttere

A (nem öngyilkossági szándékú) önsértő magatartások arányát a serdülők körében 18-40% közé teszi a szakirodalom²¹, jelezve egyben azt is, hogy ennek mértéke

¹⁹ Harlé, Bruno: Intensive early screen exposure as a causal factor for symptoms of autistic spectrum disorder: The case for «Virtual autism», *Trends in Neuroscience and Education*, 17 (2019) 100119

²⁰ Roka, Yam – Pushpa Raj Puri – Samikshya Aryal: Van Gogh Syndrome, *Journal of Nepal Health Research Council*, 9 (2011) 18., 79-81.o.

²¹ Így például 2008 és 2015 között például elsőéves amerikai egyetemisták között 7 év alatt 16%-ról 45%-ra nőtt. Reinhardt Melinda – Kökönyei Gyöngyi – Drubina Boglárka – Urbán Róbert: A nem szuicidális önsértés és motivációjának mérése serdülőknél: az állítások az önsértés kapcsán kérdőív (ISAS-HU) magyar adaptációja, *Magyar Pszichológiai Szemle*, 76 (2021) 3-4., 516-517.o.

folyamatosan nő. Hazai kutatások²² szerint a fiatalkorúak 41,2%-a legalább egyszer már megvalósított ilyen cselekményt; az első önkárosítást tipikusan 12 évesen.

Az auto-agresszió mögött mindig komoly okok, jelentős pszichés folyamatok állnak. Ezek lehetnek időleges jellegűek, mikor az egyre inkább elhatalmasodó feszültség hatására kialakuló felfokozott érzelmi tetőpontban az egyén nem talál más megoldást annak azonnali kezelésére, mint az önmaga ellen fordulást. Más esetekben az önkárosító cselekvés egy elhúzódó, a lelki egészség felborulásához vezető állapot kísérőjelensége. Az érintett által feloldani nem tudott helyzet alvászavar, hangulatingadozás, folyamatos szorongás tüneteiben ölthet testet. Ezek krónikus fáradtság, tanulási és alkalmazkodási problémákhoz, a koncentrációs képesség gyengüléséhez, az impulzuskontroll elvesztéséhez vezethetnek. A folyamat végén – a konkrét motiváció igen széles sprektuma mellett – nem marad más megoldás, mint az önsértő magatartás.

A fiatal-, fiatal felnőttkor pszichés szempontból egy különösen érzékeny életszakasz. Olyannyira, hogy a szakirodalom az állandó változás, az átmenet, a *határok mentén létezés* korszakaként alaptételezi²³. Ez még azokra is igaz, akiknél az adolescencia az azt tipikusan kísérő krízis nélkül zajlik le.

A serdülőkor különösen érzékeny, sebezhetővé teszi a fiatalt. Ennek okai többek között „a szegényes önismeret, hiányos énközlés, alacsony önértékelési szint, önbizalomhiány, az önismereti ítélet tárgyilagosságának hiánya, a másoknak tulajdonított önmagára vonatkozó kép (szociális kép) árnyaltságának hiánya, az éniállapot konfliktusos volta stb.”²⁴ Serdülőkorban felerősödik a peer-group szerepe, mely változás az énkép milyenségére is komoly hatással lesz. Az ember önmagáról alkotott véleményét részben a mások által visszatükrözött reakciók alapján alakítja ki („Looking Glass Self Hypothesis” (LGS) ²⁵). Minthogy ezen életkorban a szülők, felnőttek üzenetei a kortársakéhoz képest háttérbe szorulnak, így nem csak az énképalakítás forrásai között nő meg utóbbiak aránya, de jelentőségük is sokkal nagyobb lesz. A fiatal sebezhetőségét e modellel összefüggésben több körülmény is növeli. Egyrészt, hogy kellő ismeret hiányában a külvilág feltételezett (vagy valódi) véleménye önmaga által sokszor tévesen (hátrányosabban) kerül meghatározásra. Másrészt e korosztály sajátja az empatikus készségek alacsonyabb szintje, a kritikus hozzáállás, mely – az internet biztosította anonimitás mellett – több verbális agresszivitásra, negatív megnyilvánulásra ad lehetőséget.

Bár ismertek specifikus magyarázatok²⁶, az autoagresszív viselkedés elsősorban direkt és indirekt pszichés problémákra vezethető vissza. Egyes önsértő

²² Így például 2008 és 2015 között például elsőéves amerikai egyetemisták között 7 év alatt 16%-ról 45%-ra nőtt. Uo. 527.o.

²³ Lásd erről részletesebben: Bernáth László-Solymosi Katalin: *Fejlődéslelektan olvasókönyv*, Tertia Kiadó, Budapest, 1997.

²⁴ Tókos Katalin: A serdülőkori önismeret az elméleti és empirikus kutatások tükrében – pedagógiai megközelítésben, *Új Pedagógiai Szemle*, 55 (2005) 10., 59.o.

²⁵ Lásd erről részletesebben: Silva, Carla Sofia - Maria Manuela Calheirosa: Youth's self-construction in the context of residential care: The looking-glass self within the youth-caregiver relationship, *Children and Youth Services Review*, 132 (2022) 106328.o.

²⁶ Így például trichotillomániáért az agy biokémiai egyensúlyának zavara (a neurotranszmitterek, az agyi kommunikációért felelős vegyi anyagok hibás működése) is felelős lehet.

magatartások esetén a pszichopatológiai háttér fennállása egyértelműen rizikótényező (illetve a betegség egyik tünete épp ez a magatartás), mint a Borderline személyiségzavar, a bipoláris zavar (BD²⁷), a figyelemhiányos/hiperaktivitási zavar (ADHD) vagy a szorongásos rendellenességek (így pl. a PTDS²⁸). Ez alól egyébként a társadalmi előrehaladásban sikeresnek tekinthető fiatalok sem kivételek²⁹: elsőéves egyetemisták csaknem 30%-ánál volt rögzíthető a kutatást megelőző egy év során különböző pszichiátriai betegségek, így különösen ADHD, illetve depresszió és generalizált szorongás (GAP) előfordulása. Utóbbi kettő – akárcsak egyéb mentális rendellenességek - a lányoknál gyakrabban fordult elő. 27,8% vallott önkárosító gondolatokról/cselekedetéről, tipikusan életük kioltásával kapcsolatosan (pl.: öngyilkossági terv készítése); 3,5%-uk pedig el is jutott annak megkísérléséig.

A fiatalok többségénél nem detektálható pszichiátriai betegség szintjét elérő probléma, ugyanakkor egyéb pszichés működési sajátosságaik befolyásolják a problémákkal való megküzdési képességüket³⁰. Ilyen lehet például, ha a fiatal függ az agresszió tárgyától, vagy az számára elérhetetlen. Ekkor tipikusan tudattalanul tevődik át önmaga felé az agresszív készlet, mert ez még mindig kevesebb lelki szenvedéssel jár számára, mint a konkrét helyzettel szembesülés (pl.: elhanyagoló szülő), vagy azzal szembeni nyílt fellépés. De ide sorolható a különböző okok miatt megjelenő szégyenérzet vagy az elviselhetetlen érzelmek (pl.: ismétlődő iskolai zaklatás miatt) elfojtására irányuló szándék. A gyermekkori traumatikus tapasztalatok³¹ kezeletlensége a pozitív alkalmazkodásra való képesség sérüléséhez, elvesztéséhez vezethet. Gyakran jellemzi ezeket a fiatalokat az önbizalomhiány, a bizonytalanság, részben ezzel összefüggésben az elnyomott agresszió. A megfelelési kényszer, a perfekcionizmuson alapuló önkritika, a globalizált, fogyasztói társadalom tökéletesség-képétől való eltérés miatti alacsony önértékelés, az így érzett folyamatos stressz nem megfelelő kezelése számtalan különböző ok, melyek sokszor komplex módon állnak fenn.

E fiatalok többségének egyértelmű problémát jelent érzelmeik kezelése, kifejezése, az okok felismerése, megnevezése. Ilyenkor az önsértő magatartás eredményeként a fájdalom lokalizálttá, jól beazonosíthatóvá – és ezáltal „uralhatóvá” - válik. De e viselkedésre tekinthet a fiatal egyfajta önbüntetésként (pl.: önutálat esetén), eszközként a stressz leküzdésére vagy az adott, általa nem kezelhető helyzetből való kilépésre (pl.: diszfunkcionális család esetén fej ájulásig történő falba

²⁷ Bipolar disorder (BD), más definíció szerint mániás depresszió (manic depression (MD))

²⁸ PTDS (Post-Traumatic Stress Disorder): poszttraumás stressz szindróma, egy pszichológiai traumatikusan esemény (pl.: áldozattá válás) hatására kialakuló szorongásos zavar

²⁹ Benjet, Corina - Raúl A Gutiérrez-García - Adrián Abrego-Ramírez - Guilherme Borges - Anabell Covarrubias-Díaz - Ma del Socorro Durán - Rogaciano González-González - Alicia E Hermosillo-de la Torre - Kalina I Martínez-Martínez - María Elena Medina-Mora - Humberto Mejía-Zarazúa - Gustavo Pérez-Tarango - María Alicia Zavala-Berben - Philippe Mortier: Psychopathology and self-harm among incoming first-year students in six Mexican universities, *Salud Pública de México*, 61 (2019) 20.o.

³⁰ Kamneva, Elena V. - Anzhela V. Romanova - Olga V. Mizonova - Bogdan S. Vasyakin - Mikhail N. Mikhaylovsky: Auto-Aggressive Behavior as an indicator of reduced Hardiness, *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11 (2020) 12., 1398-1403.o.

³¹ Yates, Tuppert M.: The developmental psychopathology of self-injurious behavior: Compensatory regulation in posttraumatic adaptation, *Clinical Psychology Review*, 24 (2004) 1., 35.o.

verése).

E 'módszer' nagy veszélye, hogy bár önsértéskor a feszültség, a lelki fájdalom időlegesen enyhül, a felszabadultság, megkönnyebbülés érzése az önsértő magatartások egy részénél (pl.: hajtépés) hamar elillan. Minél többször alkalmazza a fiatal, annál rövidebb ez az időszak, és annál gyorsabban és erőteljesebben jelentkezik az újabb készítés – akár az azt indukáló külső tényező (pl.: szorongást keltő szituáció) nélkül is. Az agy gyorsan hozzászokik, így mind nehezebb ellenállni az erre vonatkozó nyomásnak.

Az autoagresszív viselkedésnek azonban áttételesen a fiatal mentális állapotát romboló egyéb hatása is lehet. A külső sérülések láthatósága (pl. vágás, hajhiány), illetve a kényszeresség miatti kontrollálhatatlanság (ösztönös cselekvések) további elkeseredettséget, szégyenérzetet, önostorozást válthatnak ki, melyek a kortárs csoport véleményétől való félelemhez, a többiekkel való kapcsolatteremtésről való lemondáshoz, az ebből eredő stressz kezelése pedig az önkárosító magatartások fokozottabb gyakorlásához vezethet.

5. Öngyilkosság és kiberöngyilkosság

*„A boldogság előttem jár, a szomorúság
követ engem, a halál vár rám”
Michael French³²*

Bár a fiatal autoagresszív viselkedése mögött sokszor a családból hozott tudattalan minták állnak, jelentős problémát jelent az is, hogy ennek egyes formái támogatottak, vagy legalábbis megtűrték a társadalomban. Előbbire tipikus példa bizonyos gyógyszerek (pl.: Xanax, Frontin), az alkohol vagy a dohány káros mértékű fogyasztása, mint általánosan elterjedt stresszoldó technika, míg utóbbira az öngyilkosság. A 'meghívott halál' a zsidó-keresztény kultúrkörben kultúrantropológiai, vallási szempontból is elutasított volt, azonban a modern magyar történelem, művészetek, tudomány, stb. kiemelkedő alakjai közül számos személy élete zárult le ily módon, mely e deviáns viselkedési formával kapcsolatos elnéző szemléletet erősíti³³.

Az *öngyilkosság* kapcsán – különösen fiatakorúak esetén – fontos különbséget tenni annak két markánsan eltérő formája között. Míg a *valódi* öngyilkosság esetén – függetlenül annak sikerességétől – az azt elkövető fiatal valóban el szeretné dobni magától az életet, addig a *demonstratív* öngyilkosság (az ú.n. öngyilkossági kísérletek) megvalósítása mögötti fő motívum általában a figyelem-felkeltés, egyfajta segélykiáltás (de kivételesen manipulatív célzatú is lehet). Az élet megszakításának tényleges szándéka nem áll fenn - ettől függetlenül ez is végződhet 'sikeresen'.

³² "Happiness precedes me, Sadness follows me, Death awaits me" French, Michael: *Death Awaits Me: An Existential Phenomenology of Suicide*, *Eidos*, 4 (2020) 2., 70.o.

³³ Csemáné Várad Erika: *Devianciák Magyarországon*, in: *Prostitúció, prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem*. (szerk.: Fehér Lenke - Forrai Judit), Szociális- és Családügyi Minisztérium Nőképviseleti Titkársága, Budapest, 1999. 35.o.

Nem csak belső indíttatásban, de a megvalósítás körülményeiben, módjában, az esetlegesen használt eszközben stb. is számtalan különbség detektálható. Valódi szuicid készítés esetén a végrehajtás az eredményesség biztosítása érdekében tipikusan jól átgondolt, sokszor megtervezett, melyről azonban többnyire nem beszélnek a környezetüknek; sőt, lehetőség szerint olyan időpontot, helyszínt – és drasztikusabb módszert – választanak, hogy a sikertelenség kockázata a minimálisra csökkenjen.

Érdemes kiemelni, hogy ismert az ún. "időigényes" (látens, *közvetett*) öngyilkosság fogalma is. Ez esetben a fiatal olyan életvitelt folytat – pl.: extrém sportot űz megfelelő védőfelszerelés nélkül, rendszeresen ittasan vezet, alkohol- vagy kábítószerfüggő, az alapvető biztonsági szabályokat figyelmen kívül hagyja stb. –, amelyek nagyobb eséllyel járhatnak életveszélyes vagy halálos következményekkel.

Bár Magyarország a 15-19 éves korosztály öngyilkossági halálozási arányát tekintve (5,74) a 12. helyen áll az Európai Unióban³⁴, ez az 5-19 évesek körében a közlekedési balesetek után a második leggyakoribb halálok, megelőzve számos szomatikus betegség (tumor, születési károsodás) áldozati számát³⁵. A szuicidális és nem szuicidális célzatú szándékos önsértést megvalósítók száma becslések szerint 10-100-szorosa a befejezett öngyilkosságoknak.³⁶ Az élet önkéntes kioltása nemzetközi adatok³⁷ szerint, nemhez tartozástól függetlenül, a 4. legveszélyesebb a 15-19 évesekre (a közlekedési sérülések, TBC, személyközi erőszak után).

Az elsődleges (pszichés zavarok, pszichoaktív szerhasználat, ADHD, stb.), másodlagos (negatív életesemények, például szülők válása, költözés) és harmadlagos (mint serdülőkor, férfi nemhez tartozás) rizikófaktorok közül külön is kiemelendők a küszöb alatti pszichiátriai zavarok (pl.: depresszió). Ezek, bár a betegség még korai, így tipikusan tünetmentes szakaszban van, jelentős veszélyt jelentenek: az öngyilkosságot megkísérlő fiatalok 78,6%-át jellemzik³⁸.

A *kiber-öngyilkosság* definíciója³⁹ sajátos: jelentheti azt az esetet, amikor az internet nyújt információt az öngyilkosság befejezésével kapcsolatos részletekről, vagy – tágan véve – kommunikációs csatornaként szolgálhat a szuicid gondolatok közléséhez⁴⁰. Kevés olyan kutatás ismert, amely ez utóbbi előfordulási gyakoriságát vizsgálta; van, amely a meglévő erős szuicid szándék mellett a végrehajtást érintő információ-szerzés célját igazolta, míg más vizsgálat⁴¹ azt emelte ki, hogy a fiatal a

³⁴ Eurostat: Suicide death rate by age group. 2022.01.11. Online: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00202/default/table?lang=en>

³⁵ Balázs Judit Ágnes: *Öngyilkosság: mentális rizikófaktorok és prevenciók lehetőségei, különös tekintettel a gyermek- és serdülőkorra*, Akadémiai Doktori Értekezés, Budapest, 2018, 28.o.

³⁶ Uo.: 30-31.o.

³⁷ WHO: Suicide worldwide in 2019: Global Health Estimates, World Health Organization, 2021, 7.o.

³⁸ Balázs: i.m. 37.o.

³⁹ Cybersuicide. (n.d.) *Segen's Medical Dictionary*, 2011. (February 10, 2022) Online: <https://medical-dictionary.thefreedictionary.com/Cybersuicide>

⁴⁰ Alao, Adekola O. – Maureen Soderberg – Elyssa L. Pohl – Abosede Lola Alao: Cybersuicide: Review of the Role of the Internet on Suicide, *CyberPsychology & Behavior*, 9 (2006) 4., 489.o.

⁴¹ Lásd erre például: Cash, Scottye J. – Michael Thelwall – Sydney N. Peck – Jared Z. Ferrell – Jeffrey A. Bridge: Adolescent suicide statements on MySpace, *Cyberpsychology, Behaviour, and Social Networking*, 16 (2013) 3., 166.o.

magánéleti elakadása (pl.: kapcsolati problémák, szerhasználat, megromlott mentális állapot) miatt, segítségért, támogatást keresve fordult ehhez a kommunikációs platformhoz. Az így megfogalmazott passzív öngyilkossági gondolatok – azaz a halálvágy a végrehajtás konkrét terve nélkül – külső hatásra átfordulhatnak aktív formába. A fiatal esetében a szándék gyorsan változhat, mely mögött ugyanúgy állhat hangulatromlás, egy rossz iskolai élmény, mint az erről való online/offline beszélgetés során a cselekvés irányába őt 'továbblokó', azt megerősítő, esetenként kényszerítő véleménynyilvánítás.

A szűken értelmezett kiber-öngyilkosság három fő típusa⁴² az ú.n. *öngyilkossági egyezmény* ('suicide pacts'), a halálos szerep vállalása ('deathcasting') és a hamis öngyilkosság ('fake suicide'), melyek közül tipikusan az első a leggyakoribb⁴³. Noha a jelenség nem újkeletű, azonban online változata eltérő jegyeket mutat. Az offline előfordulásnál a felek közötti szorosabb kontaktus fontos jellemző (így például az USA-ban vagy Angliában házastársak, Japánban szeretők, Indiában barátok között gyakoribb). Sőt, a külvilágtól való lelki, érzelmi elszigetelődés hatására ez a személyközi kapcsolat a felek számára tipikusan kizárólagos⁴⁴. Az online forma esetén azonban az öngyilkossági szándékkal rendelkező személyek internetes fórumokon keresztül találhatnak egymásra és – teljesen ismeretlenül - kötnek arra megállapodást, hogy közösen (azaz egyszerre, meghatározott helyen és időben), általában azonos módszerrel valósítják meg az önkárosító magatartást. Egy, a Twitterre érintő kutatás⁴⁵ azt igazolta, hogy 43 nap alatt 551 felhasználó (a város nevééről, saját személyes adatairól, az előnyben részesített kapcsolatfelvételi módról, sőt, a partner kívánt neméről is részletes adatokat megadva) osztott meg öngyilkossági paktum megkötésére irányuló posztot. A „tömeges kukkolás” korszakában a halál valamely online-platform vagy IKT segítségével élőben történő közvetítése is egyre erőteljesebben van jelen, ahogyan nő az online térben szocializálódott generációk aránya a társadalomban. *Deathcasting* esetén a 'nézők' visszajelzése kiemelkedően fontos; amikor az öngyilkosságot megvalósítani szándékozó személy megkapja az érzelmi támogatást, és így lemondana tervéről, felerősödhetnek azok a kommentek, amelyek átveréssel vádolják őt. Sőt, sikertelen kísérlet esetén a 'közönség' türelmetlenné válhat, siettetve a végrehajtást⁴⁶. A *'fake*

⁴² Birbal, Ria - Risa Birbal - Maria Clapperton - Johnathan Jarvis - Anushka Ragoonath - Kali Uppalapati - Hari D. Maharajh: Cybersuicide and the Adolescent Population: Challenges of the future? *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 21 (2009) 2., 152.o.

⁴³ Vannak olyan területek, mint például Hong Kong, ahol ettől eltérő a sorrend, és a 'deathcasting' vezet.

⁴⁴ Rajagopal, Sundararajan: Suicide pacts and the internet. Complete strangers may make cyberspace pacts, *British Medical Journal* (theBMJ), 329 (2004) december, 1298-1299.o.

⁴⁵ Lee, Sang Yup – Yeji Kwon: Twitter as a place where people meet to make suicide pacts, *Public Health*, 159 (2018) 21.o.

⁴⁶ A nézői visszajelzések változását és hatását jól példázza a következő japán eset: 11.03.: öngyilkosság végrehajtási szándékának közzététele (invitáció az Ustream csatornán történő élő közvetítésre); 11.03.-07.: aktív online kommunikáció (lebeszélő vélemények, segítség felajánlása, tanácsadás vs. figyelemfelkeltés szándékával vádolás); 11.07.: első élő bejelentkezés; többségében érzelmi támogatás nyújtása, ennek hatására a szuicid szándéktól elállás esélyének növekedése; erre válaszként egyre több vádló komment (csalásról, átverésről) 11.08.: második élő bejelentkezés; döntően ellenséges, romboló hangnem, sürgető bejegyzések, „fake suicide”-nak minősítés; sikertelen önakasztási kísérlet; ígéret az 'ismétlésre' 11.09.: 05:30 óraker eredményes öngyilkosság. (Az adás 06:30 óraker állt le, miután az ernyedten lógó test láttán több néző 06:00 óra körül értesítette a

suicide’ háttérében – ahogy arra utaltunk – a hírnév elnyerése, vagy like-k, követők gyűjtése áll (bár volt olyan eset, amikor a felháborodás okán az „elkövető” szociológiai kutatásnak nevesítette cselekményét). Egyebekben a halál (pl.: betegség, baleset miatti) bekövetkeztének hamis színlelése az online térben nem ritka jelenség⁴⁷, mely mögött többnyire haszonszerzés, vagy a mindennapi életfeltételek anyagi bázisának megteremtési célzata áll.

6. Autoagresszív magatartások és közösségi média

A virtuális tér, különösen a közösségi média, számos sajátossággal rendelkezik, melynek függvényében az autoagresszív magatartásokhoz eltérő kapcsolódási pontok nevesíthetők. A képet színesíti, hogy ugyanaz a karakterjegy másféle eredményre vezethet a felhasználó céljától függően is. Az online tér lehetőséget biztosít az önkárosító magatartások „vizualizálására”. Míg egy megrendezett öngyilkosság eljátszása mögött a like-szerzés, nézettség-növelés szándéka állhat, addig az életét valóban befejezni akaró fiatal a teljes kétségbeesés, egy végső, utolsó segélykiáltás viheti az élő közvetítés melletti döntésig. Teljesen eltérő pszichés folyamatok, mégis nagyon hasonló megjelenés⁴⁸.

A közösségi média széles teret ad az információ-szerzésnek, olyan csoportokhoz kapcsolódásnak, melyeknek tagjai rossz aktuális lelkiállapottal, negatív gondolatokkal küzdenek. Több kutatás igazolta⁴⁹, hogy szignifikáns összefüggés mutatható ki ezen ‘romboló’ oldalak látogatásának gyakorisága és a fiatalok önkárosító (ezen belül öngyilkossági) hajlandósága között. A felhasználók körében nő az egyéb devianciák, az agresszív viselkedés illetve a szorongás előfordulásának esélye is. Ugyanakkor más kutatások⁵⁰ épp ezen csoportok pozitív jellegét emelték ki, utalva arra, hogy ezek a depresszív attitűdű, vagy ilyen szakaszban lévő fiatal esetén megakadályozhatják a teljes elmagányosodást. Bár egyéb problémák (pl.: érzelmi elhanyagolás) mellett erős lelki függés is létrejöhet a virtuális közösség tagjaival, a ‘valahová tartozás’ ténye támogató lehet a felnőtté válás folyamatában. Hogy mindez tényleg megmenti-e a kamaszt, és segít-e neki lezárni a krízisidőszakot, elsősorban attól függ, hogy mennyire ignorálja a valóságot, a 3D-s világban zajló, őt

szolgáltatót a történetekről.) Seko, Yukari: Chapter 13. On Deathcasting: Alone Together on the Edge of Death. in: *Digital Media Usage Across the Lifecourse* (szerk.: Nixon, Paul G. - Rajash Rawal - Andreas Funk), Routledge, London & New York, 2018, 172-173.o.

⁴⁷ Az egyik ilyen legismertebb eset Kaycee Nicole Swenson története. Noha a valódi ‘elkövető’ a leukémiában szenvedő, majd életét vesztő, általa kitalált fiktív személy nevében aktíván sosem kért pénzt, így büntetőeljárás sem indult ellene, óriási csatlódást okozott online támogatóinak, és komoly hitelességi vákuumot hozott létre. Lásd erre például: Hafner, Katie: A Beautiful Life, an Early Death, a Fraud Exposed, *The New York Times*, May 31, 2001, Section G 1.o.

⁴⁸ Például a korábban ismertetett Biggs-eset kapcsán is megállapítást nyert, hogy több ilyen megjátszott szuicid cselekmény okán a nézők egy része azt hitte, most is hasonló ‘színházi előadást’ lát.

⁴⁹ Sokolova, Marina - Elena Georgievna Dozortseva: The Tendency to Auto-aggressive Behavior in Adolescents and the Information they consume on the Internet, *Psychology and Law*, 9 (2019) 1., 22–35.o.

⁵⁰ K. Németh Margit – Koller Éva: Serdülőkor: normatív krízis vagy deviancia? *Iskolapszichológia Füzetek* (33. sz.), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015, 34.o.

érintő testi, szociális, interperszonális, stb. változásokat. Folyamatos elutasítás, ellenállás mellett az online támogató személyi kör sem tud segíteni; a processzus pszichés összeomláshoz, súlyosabb esetekben akár patológiás képletek kialakulásához is vezethet.

A kortárskapcsolati és érzelmi problémák nagyobb száma egyértelműen rosszabb életminőséget generál, ami pedig növeli az öngyilkosság rizikóját⁵¹. A fiatal magányosnak, elhagyatottnak érzi magát – függetlenül attól, hogy családjával való kapcsolata változatlanul fennáll. Az, hogy a közösségi médiában való jelenléte mennyiben pótolja az életkorának megfelelő baráti, szerelmi, stb. kötődések hiányát, ez esetben is attól függ, hogy mennyire veszíti el kapcsolatát a valósággal. Ha ezen okok miatt nem alakul ki fiatal felnőttkorra sem a saját identitása, életkorának megfelelően érett személyisége, az a későbbiekben komoly megküzdési nehézséget jelenthet.

A közösségi média rizikó- vagy protektív faktort biztosíthat a már öngyilkossági gondolatokkal küzdő fiatalok számára, de maga lehet a szuicid késztetések kiváltó oka. Az online zaklatás gyakoriságát a serdülő korosztályban 10-40% közé teszik⁵². A szándékos és ismétlődő agresszió hatásai súlyosak: nem csak az áldozat életminőségét, szubjektív jóllétét érinti hátrányosan, de alacsony önértékeléshez, depresszív tünetekhez, öngyilkossági gondolatokhoz is vezethet⁵³.

A nem öngyilkossági célzatú önsértő magatartások hátterében többek között megjelenik az önkritikus rumináció⁵⁴ is, melynek esélyét a korábbi kiberviktimizáció növeli. A fiatal saját külső/belső hibáin, hiányosságain való folyamatos rágódása mind testi, mind lelki jóllétét negatívan befolyásolja, jelentősége azonban még ennél is nagyobb; elhúzódó jelenléte szoros összefüggést mutat a szorongásos illetve depresszív tünetek megjelenésével⁵⁵, amelyek pedig már a szuicid késztetés rizikótényezői.

A közösségi média számos sajátossága - mint például a nárcisztikus attitűd felülreprezentáltsága – komoly kihívást, a folyamatos megjelenési kényszer nehézséget jelenthet. Az online térben való megmutatkozást, kitárulkozást sérülékennyé teheti az anonimitásból adódóan nagyobb arányban megjelenő verbális erőszak romboló hatása. A beilleszkedés során megélt kudarcokhoz, a kortársak elutasító vagy zaklató fellépéséhez kapcsolódó tapasztalások felerősíthetik, sőt, kiterjeszthetik a gondolataival egyedül megküzdni nem képes, magányos fiatal ruminációs aktivitását⁵⁶, melyek öngyilkossági gondolatok megjelenéséig is vezethetnek. Fontos azonban kiemelni, hogy ezen összefüggések mellett is

⁵¹ Balázs: i.m. 211.o.

⁵² Santos, David - Estibaliz Mateos-Pérez - Maria Cantero - Manuel Gámez-Guadix: Cyberbullying in Adolescents: Resilience as a Protective Factor of Mental Health Outcomes, *Cyberpsychology, behavior, and social networking*, 24 (2021) 6., 414.o.

⁵³ Kwan, Irene - Kelly Dickson - Michelle Richardson - Wendy Macdowall - Helen Burchett - Claire Stansfield - Ginny Brunton - Katy Sutcliffe - James Thomas: Cyberbullying and children and young people's mental health: a systematic map of systematic reviews, *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 23 (2020) 2., 73.o.

⁵⁴ Reinhardt et al.: i.m. 531-532.o.

⁵⁵ Kocsel Natália: *A perszeveratív kogníciók pszichológiai és biológiai korrelátumai*, PhD értekezés, ELTE, Budapest, 2019. 28.o.

⁵⁶ Uo.: 133.o.

igazolható⁵⁷: az érzelmi intelligencia magasabb foka egyértelmű protektív faktorként jelenik meg a folyamatban.

7. Záró gondolatok

Az internet térnyerése óta felnövekvő fiatal korosztályok életterük fontos részeként tekintenek ezekre a platformokra. Tipikusan itt osztják meg gondolataikat, innen szereznek barátokat, itt kapcsolódnak ki vagy számolnak be életük főbb eseményeiről, apróbb történéseiről. A szocializációs folyamatban betöltött szerep annyira markáns, hogy az újabb generációk sokszor szívesebben írnak vagy nyilatkoznak meg ezeken a fórumokon, semmint közvetlenül más személy jelenlétében⁵⁸. Abraham Biggs maga is nehezen tudott vallani érzéseiről⁵⁹ – ehelyett posztolt róluk az interneten, bízva abban, hogy ezen oldalakon keresztül elérheti a hasonlókat megélt, őt támogatni tudó embereket. A közösségi média valóban jelentős szerepet játszhat nem csak mint protektív tényező, de olyan platform is, mely célspecifikus szűrés mellett lehetőséget ad az arra rászorulóknak egészségügyi támogatásának biztosítására.

Azonban mindig is voltak olyan emberek, akik egy nyilvánosan elkövetni kívánt öngyilkosság esetén (pl.: háztetőről, hídról leugrás) nem aggodalmukat fejezték ki, hanem arra biztatták⁶⁰ az 'elkövetőt' (ahogy olyanok is voltak és lesznek, akik a nyilvánosság előtt fenyegetőznek öngyilkossággal). Az anonimitást és személytelenséget biztosító online tér azonban már nem csak ezek hangját erősíti fel, de olyanokat is megszólalásra készítet, akik mások előtt hasonló tartalmú véleményüknek nem adnának hangot. A közösségi oldalak egyik 'mellékhatása', hogy képesek az 1700-as évek nyilvános kivégzéseinek hangulatát megteremteni.⁶¹ E tény azonban túllép az erkölcsi, etikai megítélhetőség szintjén, hiszen hatása az áldozatra is kiterjed. A szakemberek véleménye⁶² ugyanis az, hogy – például Biggs esetében is – a 'közönség' bátorítása nélkül nem került volna sor a cselekményre. A webkamera által biztosított virtuális közelség tette lehetővé a többieknek, hogy ösztönözzék, sőt gúnyolják, hogy folytassa az öngyilkosságot. Az egymásra ható pszichés folyamatok komplexitása még további vizsgálatot követel, mert ez egy „furcsa tánc” az öngyilkosságot elkövető és az azt nézők között.

⁵⁷ Quintana-Orts, Cirenía – Lourdes Rey - Félix Neto: Are Loneliness and Emotional Intelligence Important Factors for Adolescents? Understanding the Influence of Bullying and Cyberbullying Victimisation on Suicidal Ideation, *Psychosocial Intervention*, 30 (2021) 2., 67.o.

⁵⁸ Egyes fogyasztói csoportoknál a képek, emotikonok vagy egyéb vizuális ábrázolások szövegértést kiváltó hatása különösen jelentős. Csemáné Váradi Erika – Vinnai Edina: Az állam szerepe a digitális egyenlőtlenségek, *Miskolci Jogi Szemle*, 15 (2020) 3.külszám 52.o.

⁵⁹ IE Staff: The Dark, Disturbing Trend of Teens Live Streaming Suicide, and How It Can Be Stopped, *inside edition*, October 17, 2017. Online: <https://www.insideedition.com/25564-the-dark-disturbing-trend-of-teens-live-streaming-suicide-and-how-it-can-be-stopped>

⁶⁰ „The United Kingdom had an online suicide in March 2007, when 42-year-old Kevin Whitrick hanged himself while others watched. According to the BBC, some onlookers tried to stop him while others urged him on.” Friedman: i.m.

⁶¹ Uo.

⁶² Madkour: i.m.

Irodalomjegyzék

- Alao, Adekola O. – Maureen Soderberg – Elyssa L. Pohl – Abosede Lola Alao: Cybersuicide: Review of the Role of the Internet on Suicide, *CyberPsychology & Behavior*, 9 (2006) 4., 489–493.o. [DOI: 10.1089/cpb.2006.9.489]
- Balázs Judit Ágnes: *Öngyilkosság: mentális rizikófaktorok és prevenciók lehetőségei, különös tekintettel a gyermek- és serdülőkorra*, Akadémiai Doktori Értekezés, Budapest, 2018.
- Benjet, Corina - Raúl A Gutiérrez-García - Adrián Abrego-Ramírez - Guilherme Borges - Anabell Covarrubias-Díaz - Ma del Socorro Durán - Rogaciano González-González - Alicia E Hermosillo-de la Torre - Kalina I Martínez-Martínez - María Elena Medina-Mora - Humberto Mejía-Zarazúa - Gustavo Pérez-Tarango - María Alicia Zavala-Berbená - Philippe Mortier: Psychopathology and self-harm among incoming first-year students in six Mexican universities, *Salud Publica de Mexico*, 61 (2019) 16-26.o. [DOI: 10.21149/9158]
- Bernáth László-Solymosi Katalin: *Fejlődéslélektan olvasókönyv*, Tertia Kiadó, Budapest, 1997.
- Bernschütz Mária: Magyar Tinik a Neten 2021, *Be Social*, 2021.05.20. Online: <https://besocial.hu/magyar-tinik-a-neten-2021/>
- Birbal, Ria - Risa Birbal - Maria Clapperton - Johnathan Jarvis - Anushka Ragoonath - Kali Uppalapati - Hari D. Maharajh: Cybersuicide and the Adolescent Population: Challenges of the future? *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 21 (2009) 2., 151-159.o.
- Budavári-Takács Ildikó: *A tanácsadás szociálpszichológiája*, Szent István Egyetem, Gödöllő, 2011.
- Camus, Albert: *Közöny. A bukás*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1972.
- Cash, Scottye J. – Michael Thelwall – Sydney N. Peck – Jared Z. Ferrell – Jeffrey A. Bridge: Adolescent suicide statements on MySpace, *Cyberpsychology, Behaviour, and Social Networking*, 16 (2013) 3., 166-174.o. [DOI: 10.1089/cyber.2012.0098.]
- Cybersuicide (n.d.) *Segen's Medical Dictionary*, 2011. 2022.02.10. Online: <https://medical-dictionary.thefreedictionary.com/Cybersuicide>
- Csemáné Váradi Erika: Devianciák Magyarországon, in: *Prostitúció, prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem* (szerk.: Fehér Lenke - Forrai Judit), Szociális- és Családügyi Minisztérium Nőképviseleti Titkársága, Budapest, 1999. 10-37.o.
- Csemáné Váradi Erika – De Negri Laura: Az áldozatvédelem új irányjai Ausztriában. Az új osztrák erőszak-ellenes törvénycsomag tanulságai, *Miskolci Jogi Szemle*, 15 (2020) 1., 225-247.o.
- Csemáné Váradi Erika – Vinnai Edina: Az állam szerepe a digitális egyenlőtlenségek, *Miskolci Jogi Szemle*, 15 (2020) 3.különszám 44-55.o.
- Eurostat: Suicide death rate by age group, 2022.02.07. Online: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00202/default/table?lang=en>
- Fitzpatrick, Sarah E. - Laura Srivorakiat - Logan K. Wink - Ernest V. Pedapati - Craig A. Erickson: Aggression in autism spectrum disorder: presentation and

- treatment options, *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, (2016) 12 1525–1538.o. [DOI: 10.2147/NDT.S84585]
- French, Michael: Death Awaits Me: An Existential Phenomenology of Suicide, *Eidos A Journal of Philosophy of Culture*, 4 (2020) 2., 70-89.o. [DOI: 10.14394/eidos.jpc.2020.0017]
 - Friedman, Emily: Florida Teen Live-Streams His Suicide Online, *abc news*, 2008.11.21. Online: <https://abcnews.go.com/Technology/MindMoodNews/story?id=6306126&page=1>
 - Hafner, Katie: A Beautiful Life, an Early Death, a Fraud Exposed, *The New York Times*, May 31, 2001, Section G p. 1.
 - Hárdi István (szerk.): *Az agresszió világa*, Medicina Könyvkiadó ZRt, Budapest, 2010.
 - Harlé, Bruno: Intensive early screen exposure as a causal factor for symptoms of autistic spectrum disorder: The case for «Virtual autism», *Trends in Neuroscience and Education*, 17 (2019) 100119 [DOI: 10.1016/j.tine.2019.100119]
 - IE Staff: The Dark, Disturbing Trend of Teens Live Streaming Suicide, and How It Can Be Stopped, inside edition, 2017.10.17. Online: <https://www.insideedition.com/25564-the-dark-disturbing-trend-of-teens-live-streaming-suicide-and-how-it-can-be-stopped>
 - K. Németh Margit – Koller Éva: Serdülőkör: normatív krízis vagy deviancia? *Iskolapszichológia Füzetek* (33. sz.), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015.
 - Kamneva , Elena V. - Anzhela V. Romanova - Olga V. Mizonova - Bogdan S. Vasyakin - Mikhail N. Mikhaylovsky: Auto-Aggressive Behavior as an indicator of reduced Hardiness, *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11 (2020) 12., 1398-1403.o.
 - Kocsel Natália: *A perszeveratív kogníciók pszichológiai és biológiai korrelátumai*, PhD értekezés, ELTE, Budapest, 2019.
 - Közösségi média körkép: itt vannak a legfrissebb adatok a posztoláshoz, *yellowbird*, 2021.04.28. Online: <https://yellowbird.hu/kozossegi-media-korkep-ezek-a-legfrissebb-adatok-a-posztolashoz/#>
 - Kwan, Irene – Kelly Dickson - Michelle Richardson – Wendy Macdowall - Helen Burchett - Claire Stansfield - Ginny Brunton - Katy Sutcliffe - James Thomas: Cyberbullying and children and young people's mental health: a systematic map of systematic reviews, *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 23 (2020) 2., 72–82.o. [DOI: 10.1089/cyber.2019.0370]
 - Lee, Sang Yup – Yeji Kwon: Twitter as a place where people meet to make suicide pacts, *Public Health*, 159 (2018) 21-26.o. [DOI: 10.1016/j.puhe.2018.03.001]
 - Live Video Of 12-Year-Old Girl's Suicide Goes Viral, *World Agence France-Presse*, 2017.01.13. Online: <https://www.ndtv.com/world-news/live-video-of-12-year-old-girls-suicide-goes-viral-1648345>
 - Madkour, Rasha: Man's suicide involves drugs — and a webcam, *The Seattle Times*, 2008.11.22. Online: <https://www.seattletimes.com/nation-world/mans-suicide-involves-drugs-8212-and-a-webcam/>

- Magyar közösségi média körkép, *ResearchCenter* (Driven.By.Data), 2020.03.28. Online: <https://www.researchcenter.hu/cikkek/magyar-kozossegi-media-korkep/>
- Mortimer, Caroline: Girl kills herself in live online video and police cannot stop footage being viewed by millions, *Independent*, 2017.01.12. Online: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/katelyn-nicole-davis-12-year-old-kill-herself-suicide-livestream-video-live-viral-cedartown-georgia-police-app-social-media-facebock-youtube-a7523666.html>
- Nagy Tamás: *Vélemény 2.0 – Közösségi média könyv*, 2010, 2021.12.11. Online: <http://mek.oszk.hu/10300/10353/10353.pdf>
- Quintana-Orts, Cirenía – Lourdes Rey - Félix Neto: Are Loneliness and Emotional Intelligence Important Factors for Adolescents? Understanding the Influence of Bullying and Cyberbullying Victimization on Suicidal Ideation, *Psychosocial Intervention*, 30 (2021) 2., 67-74.o. [DOI: 10.5093/pi2020a18]
- Rajagopal, Sundararajan: Suicide pacts and the internet. Complete strangers may make cyberspace pacts, *British Medical Journal* (theBMJ), 329 (2004) december, 1298-1299.o. [DOI: 10.1136/bmj.329.7478.1298]
- Reinhardt Melinda – Kökönyi Gyöngyi – Drubina Boglárka – Urbán Róbert: A nem szuicidális önsértés és motivációjának mérése serdülőknél: az állítások az önsértés kapcsán kérdőív (ISAS-HU) magyar adaptációja, *Magyar Pszichológiai Szemle*, 76 (2021) 3-4., 515–548.o. [DOI: 10.1556/0016.2021.00030]
- Roka, Yam – Pushpa Raj Puri – Samikshya Aryal: Van Gogh Syndrome, *Journal of Nepal Health Research Council*, 9 (2011) 18., 79-81.o.
- Santos, David - Estibaliz Mateos-Pérez - María Cantero - Manuel Gámez-Guadix: Cyberbullying in Adolescents: Resilience as a Protective Factor of Mental Health Outcomes, *Cyberpsychology, behavior, and social networking*, 24 (2021) 6., 414-420.o. [DOI: 10.1089/cyber.2020.0337]
- Seko, Yukari: Chapter 13. On Deathcasting: Alone Together on the Edge of Death, in: *Digital Media Usage Across the Lifecourse* (szerk.: Nixon, Paul G. - Rajash Rawal - Andreas Funk), Routledge, London & New York, 2018, 172-187.o.
- Silva, Carla Sofia - Maria Manuela Calheirosa: Youth's self-construction in the context of residential care: The looking-glass self within the youth-caregiver relationship, *Children and Youth Services Review*, 132 (2022) 106328 [DOI: 10.1016/j.childyouth.2021.106328]
- Skegg, Keren: Self-harm, *Lancet*, 366 (2005) 9495., 1471–1483.o. [DOI: 10.1016/S0140-6736(05)67600-3.]
- Sokmensuer, Harriet: 12-Year-Old Girl Live-Streams Her Suicide After Alleging Sexual Abuse, yahoo magazin, 2017.01.13. Online: <https://www.yahoo.com/lifestyle/12-old-girl-live-streams-164111696.html>
- Sokolova, Marina - Elena Georgievna Dozortseva: The Tendency to Auto-aggressive Behavior in Adolescents and the Information they consume on the Internet, *Psychology and Law*, 9 (2019) 1., 22–35.o. [DOI: 10.17759/psylaw.2019090102]

- Tókos Katalin: A serdülőkori önismeret az elméleti és empirikus kutatások tükrében – pedagógiai megközelítésben, *Új Pedagógiai Szemle*, 55 (2005) 10., 42-60.o.
 - WHO: Suicide worldwide in 2019: Global Health Estimates, World Health Organization, 2021.
 - Yates, Tuppert M.: The developmental psychopathology of self-injurious behavior: Compensatory regulation in posttraumatic adaptation, *Clinical Psychology Review*, 24 (2004) 1., 35-74.o. [DOI: 10.1016/j.cpr.2003.10.001]
-
-